

ÜDVÖSSÉG-SZIGETEK

A fegyencek egykori pokla

E különös szigetcsoport Dél-Amerika északi partvidéke, Francia Guyana előterében 11–13 km-re húzódik. A jura időszi, vulkanikus eredetű szigetek szerkezetileg a Guayana-hegyvidék részei.

A Dreyfus-torony (FORRÁS: WIKIPEDIA)

Az Üdvösség-szigeteket három sziget alkotja: a *Király-sziget*, a *Szent József-sziget* és a legkisebb — 1200 m hosszú és 400 m széles — *Ördög-sziget*¹. Ez utóbbi a legkitettebb az óceán hullámainak és a szeleknek. A veszélyes áramlatok miatt szinte megközelíthetetlen. Dagály idején akár 8 métert is emelkedhet a vízszint. Keskeny parti sáv fut körbe, majd meredeken emelkedik a fennsíkig. Egyetlen hatalmas szikla, melyet buja növényzet borít, s melynek hasadékaiban kókuszpálmák nőnek. A háromszöget alkotó szigetvilág első nevét is alakzatáról kapta, s lett Háromszög-szigetek, melyeket szűk tengeri átjárók választanak el. Az Ördög-szigetet drótkötélpálya kötötte össze a Király-szigettel, mert olykor annyira viharos a tenger, hogy a csónak nem tudott átjönni kikötőjébe. Mára a természet visszahódította a börtönöket. A legcsapadékosabb a buja növényzettel fedett alacsony földnyelv, a Szent József-sziget, melyet sűrű erdő borít vad füge- és citromfával, leguánokkal, maniókahangyákkal, óriás százlábúakkal. Az alakja mexikói kalaphoz hasonlít. A szigeten, lépcsőzetesen egymás felett két fennsík húzódik. A francia légió állomáshelye. Itt található az egész szigetcsoport egyetlen fürdésre alkalmas partszakasza. A szigetet az indiánok is látogatták, erről tanúskodnak az arawak sziklavészetek, köztük egy kis majom és egy faragott arc. Az Ördög- és a Király-sziget között a Granadinas, az utóbbi és a Szent József-sziget között a Désirade átjáró húzódik. A szigetcsoport közigazgatásilag a főváros körzetéhez, Cayenne-hez tartozik.

A XVIII. század második felében a gallok elhatározták, hogy dél-amerikai gyarmatukon, Francia Guyanában hozzák létre kis Franciaországot, és minden előkészület nélkül tízezer telepest küldtek távoli birtokukra. Mindenkinék ingyen hajóutat, földet és egy évre szóló ellátást ígértek. Filip Chauvayoust bízták meg az „újvilág” megalapításával. Az 1763–64 között ideérkezőket a partvidék mocsarai, a trópusi betegségek és az indiánok nyilai várták. Betegségek tizedelték őket, és körülbelül hétezeren meg is haltak az embertelen körülmények miatt. A túlélők egy csoportjának sikerült a szigeteken menedékre lelniük, melyet jó levegőjéről és kellemes klímájáról neveztek el Üdvösség-szigeteknek.

1851-ben III. Napóleon elhatározta, hogy fegyenceket telepít Guyanába, amely ettől kezdve lett fegyencgyarmat. Az ötlet nem tőle származott. 1792. augusztus 23-án Cambon, a Konvent katolikus tagja javasolta, hogy a munkaerőhiánnyal küszködő Guyanát nyilvánítsák deportáló teleppé, és így megszabadulhatnak politikai ellenfeleiktől is. Ha

1 Nem tévesztendő össze a taszmániai Ördög-szigettel, amely az itt élő taszmán ördögéről kapta nevét. Port Arthur szintén fegyenctelep volt.

valakit 8 év kényszermunkára ítélték, büntetésének le-
töltése után még ugyanennyi időt kellett itt élnie. Az Üd-
vösség-szigeteken alakították ki a szakosított fogdákat.
A Szent József lett a szigorított börtönök, a magánzár-
kák (a ún. „medveketrecek”), a csend szigete. A fedetlen
cellákba beesett az eső és besütött a nap, s napközben az
igazság rúdjához, egy vasvázhoz kötötték ki a rabokat,
akik csak délután hat és reggel öt óra között fekhettek
vagy ülhettek le.

A Király-szigeten voltak a halálraítéltek és itt volt a
börtönigazgatóság is, ahol minden nő hivatalnoknak
joga volt saját zöldségeskertre. Az Ördög-szigeten laktak
a politikai foglyok. Őket nem kényszeríthették munká-
ra. Minden fegyencnek különálló kóháza volt. A Párizsi
Kommün 1871-es bukása után százával deportálták ide
a forradalmárokat. Robespierre úgy rendelkezett, hogy
azokat a javíthatatlan ellenforradalmárokat, akiket a
Konvent mégsem ítélte halálra, a szigetekre száműzik. A
világ egyik legszörnyűbb börtöne itt volt. Művészek, or-
vosok, több nyelvet beszélő nagyvilági emberek is voltak
köztük, akik nyelvórákat adtak a tiszteknek és család-
tagjainak, vagy munkát kaptak az irodában. A rabok el-
foglalták magukat. Gyékényt fontak, kókuszdióhéjból
faragott tárgyakat, cápacsontból sétatálcát készítettek,
vagy zenekaruk muzsikált a helyőrségnek. Egyszerre 12
fegyenc lehetett a szigeten, annyi, ahány házikó is van.
Az öröket is büntetésből helyezték ide. Azok a fegyenc,
akik büntetésük felét letöltötték, különféle kedvezmény-
ben részesülhettek. Elmehettek felügyelet nélkül vadász-
ni és halászni. Többen óriásteknőst is fogtak és a zsák-
mányt joguk volt pénzért a konyhának eladniuk.

Mivel a szigetekeken nincs víz, a kontinensről hozták és
ciszternákban tárolták. Akiket a kőbányákban dolgoztat-
tak, azok napi 3, a többiek 2 deci vizet kaptak. A hírhedt
Le Trouba (A Lyukba) a renitenseket zárták, akár 2 hónap-
ra is. Itt se állni, se feküdni nem lehetett, csak guggolni.
A többség nem élte túl e büntetést, vagy ha mégis, meg-
őrültek, mire újra meglátták a napvilágot. Az Ördög-szi-
get neve onnan ered, hogy a XVII. században sok hajó el-
süllyed a partjainál. Híres lakója 1894 és 1899 között *Alfred Dreyfus*² (1859-1935) volt. A zsidó származású francia
vezérkari tisztet antiszemita reakció áldozataként, a né-
metek javára folytatott kémkedés hamis vádjával ítélték
életfogytiglani kényszermunkára. Öt évet töltött a szige-
ten, mire családjának sikerült bebizonyítania ártatlansá-
gát, s azt, hogy a valódi bűnös a magyar származású Ma-
rie Charles Ferdinand Walsin-Esterházy gróf és őrnagy.
Dreyfus esete felkeltette a világ figyelmét, s napvilágra

2 Dreyfus Alfréd: Öt év az életemből – Szenvedéseim az
Ördög-szigeteken töltött rabságom alatt, Magyar Kere-
skedelmi Közlöny, Budapest, 1901.

került Földünk legborzalmasabb börtönének léte. Azon
kevesek közé tartozott, aki túlélte az embertelen körül-
ményeket és hazatérhetett. A Kourou folyó torkolatánál,
a szárazföldön egy fehérre meszelt torony látható, me-
lyet azért állítottak fel, hogy naponta jelentést küldjön
Dreyfus kapitány egészségi állapotáról. Rehabilitálására
1906-ban került sor, jórészt a neves író, Émile Zola közvé-
leményt mozgósító cikkeinek eredményeként. A sziget
északi csücskében található Dreyfus padja, amely ma
már turistalátványosság.

Dreyfuson kívül mások is hozzájárultak a hírhedt
szigetcsoport börtönviszonyainak leleplezéséhez. Bár
megszökni lehetetlennek tűnt, azért néha sikerült.
Az Ördög-sziget krónikája egyetlen sikeres szökési kí-
sérletet örökített meg. Ő *Renè Belbenoit* volt, akit ki-
sebb betörésért ítélték el. Saját viszontagságairól írt
könyvet, amely 1938-ban jelent meg *Száraz guillotine*
címmel³. 1934-ben ötödik menekülési kísérlete sike-
res lett. Sorstársa, *Henri Charrière*, alvilági nevén Pil-
langó, 1944-ben kókuszdiótutajon szökött meg. Pil-
langó – Szökésem a pokolból című könyvével⁴ vált
ismertté (1968). Gyilkosságért ítélték életfogytiglani
kényszermunkára, pedig nem is ő volt a tettes.

1938-ban az amerikaiak foglalták el a szigetcsoport-
ot, mert Franciaországot megszállták a németek. 1947
tavaszán szüntették meg a börtöntelepet, ahova 1854
és 1946 között a császárságból 18 ezer, a köztársaságból
60 ezer rabot deportáltak.

A dombvidékes Király-sziget kikötőjénél egykori fegyenc-
ek rajzai láthatók, ahol átmenetileg idegenlégiósok állo-
másoltak. A sziget egy részét 2015-ben egy Mariana Cabal-
lero nevű arisztokrata, Battemberg lovagja vásárolta meg.
Saját leszállópályája, jachtkikötője van. A sziget egy részét
megtartották a katonai helyőrségnek és a turistáknak. Az
egykori örök házai ma nyaralók. Templomát és freskóit
rabok készítették, akik megörökítették sorstársaikat. Itt
hajtották végre a halálos ítéleteket, de csak a szökevénye-
ket, gyilkosokat végezték ki. A hóhér maga is fegyenc volt.
A tébolydából csak Pillangó tudott megszökni. A rabok
holttestét liszteszsákba tették és délután 5 és 6 óra között
a Szent József-szigettől elválasztó tengerszorosba dobták.
A „temetést” harangszó jelezte, melynek hangjára meg-
jelentek a cápák. Vadásztak rájuk, mert kövér májuktól
nyerték ki „ipari” méretekben a csukamájolajat.

KÉRI ANDRÁS

3 Magvető Kiadó Albatrosz könyvek, Budapest, 1979.

4 Szerzője 1906-ban született és 1973-ban gégerákban
halt meg egy madridi klinikán. Európa Kiadó, Budapest,
1971.